

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. X. Theutiscorum nomen peregrinum Germani, quando primùm inventum. item falsæ quorundam opiniones, qui Germanos Gallorum etiam, & Gallos Germanorum vocabulo Romanis adpellatos adfirmant, ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

ctius dixeris T E U T I S C E loqui vel scribere ; uti auctōr ille chartæ tranfactoriæ dixit *Tuitise*.

Haud minùs tamen una singularis natio *Teutonum*, seu *Teutonorum*, nomen suum traxit ex Dei vocabulo T H E U T, quàm aut universa Theutiscorum gens, aut singuli etiam, ac privi homines ; de quorum nominibus, ex *Theut* constructis, suprâ notavi. Quin singulorum etiam virorum nomen proprium fuisse ipsius Dei vocabulum *Theat*, *Theit*, *Theot*, *Theut*, *Thiat*, *Thiet*, *Thiot*, & alia, quæ ex his variantur ; patet tùm ex eo nominum priorum, quibus Germani quondam usi sunt, catalogo, quem Goldastus edidit, in primâ parte tomi secundi rerum Alamannicarum, tùm ex aliis rerum Germanicarum scriptoribus. Nam *Theudo*, Gothorum rex, memoratur Isidoro, in chronico Gothorum ; & Gregorio Turonensi, lib. 11, cap. v 11. item Hepidanno, in annalibus Alamannicis. *Theudo* quoque est Bajoariorum gentis dux Paulo Diacono, lib. v 1, cap. x v 1. & *Theodus*, rex Gothorum in Hispaniâ, Isidoro in dicto chronico : qui *Theuda* est Gregorio, lib. 111, cap. xxx. abbas item est monasterii Sanctogallensis, dicto Hepidanno in annalibus, & Ekkehardo juniore in historiâ dicti monasterii, & antiquis tabulis, nomine variante pro dialectorum ratione, *Thiato*, *Thieto*, *Thioto*. quæ cuncta idem valent quod vox *Theuto* ; unde Danicarum insularum incolæ dicti fuere *Theutones*, & sine adspiratione *Teutones* ; aliâque formatione *Teutoni*. Sed de his plura suo loco.

De originatione igitur vocabuli T E U T I S C O R U M hæc dicta sufficiant. De tempore, quando id primùm gens nostra adsumserit, nihil certi habeo quod adfirmem. Multis antè annis, vel etiam sæculis, quàm Romani, Julii Cæsaris ductu Rhenum transgressi, Teutifcos suis in sedibus nosse ceperunt, in usu id apud eos fuisse, colligere datur ex carminibus illis antiquis, quibus *Tuitonis* Dei, & item gentis haud dubiè *Teutiscorum* nomen gens ipsa celebrabat, Ulpio Trajano Romanis imperitante.

CAPUT X.

Theutiscorum nomen peregrinum GERMANI, quando primùm inventum. item falsæ quorundam opiniones, qui Germanos Gallorum etiam, & Gallos Germanorum vocabulo Romanis adpellatos adfirmant, diligentius refutantur.

QUO S T E N S A hæctenus, summâ, quantum fieri potuit, cum diligentia studioque, gentis juxtâ ac nominis T H E U T I S C O R U M verâ origine, rerum ordo postulare videbatur, uti alterum quoque illud nomen, quo semper Romani, nonnumquam etiam Græci gentem eandem peculiariter adpellavere G E R M A N O S, penitus introspiceretur ; quia hoc unum ex antiquorum auctorum monumentis in reliquo opere nostro citare licebit ; Theutiscorum nomine apud neminem neque Latinum, neque Græcum scriptorem extante. Verùm quia dissertatio hæc paullo est abstrusior, nec facile ante expositionem quorundam Germaniæ populorum tractari potest ; liceat in præfens, potiori difficiliorique ejus parte in commodiorem locum sepositâ, hæc saltem, quibus id primùm temporibus in gente enatum, usurpatumque fuerit, indicare.

Auctōr igitur noster, in libro de Germaniâ, *Celebrant, inquit, carminibus antiquis, Tuitonem deum, terrâ editum, & filium Mannum, originem gentis, conditoresque. Manno tris filios assignant, è quorum nominibus proximi oceano Ingævones, mediis Herminones, ceteri Istævones vocentur. Quidam autem, licentiâ vetustatis, plures deo ortos, pluresque gentis adpellationes, Marsos, Gambrivios, Svevos, Vandalos, affirmant: eaque vera, & antiqua nomina. ceterum Germaniæ vocabulum recens, & nuper additum: quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, nunc Tungri, tunc Germani vocati sint. ita nationis nomen, non gentis, evaluisse paulatim, ut omnes primùm à victis ob metum, mox à se ipsis invento nomine vocarentur.* De iis, qui primi Germanorum Rhenum, Galliæ Germaniæque terminum, transgressi Gallos agris expulerunt, sic Jul. Cæsar, belli Gallici comment. 11: *Quum Cæsar ab his Rhemis, Belgicâ gente, quæret, quæ civitates, quantæque in armis essent, & quid in bello possent; sic reperiebat: Plerosque Belgas esse ortos à Germanis; Rhenumque antiquitus transductos, propter loci fertilitatem ibi consedisse, Gallosque, qui ea loca incolerent, expulisse.* En, jam Cæsaris ævo Rheni Belgæ testati sunt, primos Germanos antiquitus Rhenum transisse. nomen igitur etiam Germanorum jam tunc erat inter eos antiquum. proinde vocem nuper, apud Tacitum, non tamquam ipsius auctoris ævo comparatam accipias necesse est ; sed ratione antiquorum illorum

rum *nominum, Marforum, Gambriuviorum, Svevorum, Vandaliorum*: quibus postremò additum à Gallis (ut infra suo loco latius ostendetur) *vocabulum Germanorum*. Tempus autem migrationis Germanorum, trajecto Rheno, in Gallorum agros, partim ex jam dictis auctoribus, partim ex T. Livio colligere licet. Gallos quidpe quondam, Rhenum transgressos, quædam Germaniæ obsedis loca, quum adhuc Germanos virtute præstarent, auctor est Cæsar in belli Gallici comment. VI; & Cæsarem sequutus, Tacitus in libro de Germaniâ. factum id Tarquinio Prisco Romæ regnante, auctor est Livius lib. v; ut futius omnia, suo loco atque ordine, deducuntur. medium Tarquini regnum incidit in annum mundi **IIICIDCCCCIII**. primum cum Belgis bellum gessit Cæsar P. Lentulo, Q. **10** Metello Coss. id est, anno mundi **IIICIDIDCCCXCIV**. inter hunc annum, & illum, circa quem Gallos Rhenum transisse dixi, anni intercedunt **IDXLI**. medio hoc annorum spatio, id est, circa annum mundi **IIICIDIDCCCXXIV**, si fortè primi Germanorum in Galliam transgressi fuerunt; anni erunt hinc ad primum bellum Belgicum **CCCLXX**. cui temporis intervallo commodè apteque jam conveniet vox illa *antiquitus*; id est, ante annos **CCCLXX**. Quòd si verò minus etiam spatium Gallis concedendum putes, quo, post suorum in Germaniam transmigrationem, pacatè suos in Galliâ agros coluerint; magis etiam congruet vox *antiquitus*. Atque hæc prima fuit Germanorum nominis origo: quod primum à Gallis in Galliâ, in eis Teutiscis, qui primi Rhenum transgressi fuere, dein verò in Transrhenanis quoque omnibus usurpatum fuit. A Gallis id postmodum habuere

20 Romani, à Romanis Græci: ut fufius infra, in Tungrorum descriptione, unâ cum verâ vocis etymologiâ, ostendam. nam Tungri id nominis tulere primi.

Ceterum error quidam circa Germanorum adpellationem vel turpissimus apud quosdam, etiam doctissimos viros, penè invaluit; quem silentio heic præterisse fuerit nefas. Germanos, ajunt, quondam Gallorum etiam nomine à Romanis adpellatos; quemadmodum Celtas promiscuè utramque gentem dixere Græci. Id ego planè abnuo. Argumenta illorum discutere liceat; quò veritas dilucidior adpareat. Volaterrani verba, initio libri **III** geographicorum, hæc sunt: *Gallos omnes & Germanos, uno vocabulo veteres Græci Celtas, Romani Gallos adpellabant. nam & Germaniam Comatam Galliam dicebant. Postquam verò Rhenum transire, inque Gallorum finibus constituere; ab initâ quâdam affinitate Latini Germanos*

30 *vocavere: Gallos deinde Græci ab Herculis filio. Hercules enim, ut scribit Diodorus lib. v, devicto Geryone, in Galliam veniens, Alexiam condidit civitatem: ac è virginis cujusdam ejus loci complexu Galaten genuit; qui regnum obtinens incolis nomen dedit.* Auctorem, qui Germanos, antequàm hoc ipsorum nomen Jul. Cæsar retulit, Gallorum nomine adpellaverit, Volaterranus ostenderit prorsus nullum. Germaniam item, Comatam Galliam, quod ait, Romanis dictam, antequàm Germani Rhenum transierint, id ego demiror, unde habuerit. Belgicâ, quæ pars Galliæ Comaræ, partem Romanis Germaniam vocitatum fuisse Cisthenanam, haud equidem ignoro. at id factum constat, postquam Romani citeriori Rheni ripâ, & omni Galliâ potiti sunt. Hoc autem nihil ad Gallorum nomen. Germanorum vocabulum non à Romanis, sed à Gallis inventum fuisse, Germanorumque gentibus inditum, suo loco satis firmis demonstrabo argumentis. Volaterranus verò haud facilè mihi persuaserit, notum fuisse Romanis Germanorum in Galliam transitum, ipso transitu tempore, vel paullo post; uti tunc statim id nominis genti imposuerint. Quin ipse Cæsar in belli Gallici comment. **II**, testatur disertè, ut antè relatam, à Rhemis demum Belgis se reperisse, plerosque Belgas esse ortos à Germanis, Rhenumque antiquitus transductos, propter loci fertilitatem ibi consedisse. Hinc Cicero quoque, in oratione de provinciis consularibus; *Cum acerrimis, inquit, nationibus, & maximis, Germanorum & Helvetiorum, præliis felicissimè decertavit Cæsar: ceteras conterruit, compulit, domuit, imperio populi Romani parere assuefecit: & quas regiones, quasque gentes nulle nobis antè litera, nulla vox, nulla fama notas fecerat, has noster imperator, nosterque exercitus, & populi Romani arma peragraverunt.* Germanos Rhe-

50 num transisse, antequàm Hercules Galaten in Galliâ progenuerat, id quibus documentis auctorumve testimoniis probari queat, viderint alii. nobis hæc *γεγονοσι* haud placet. Gallos vel multis sæculis post Herculis per Galliam transitum (si transisse fabulis credimus) hoc nomine adpellatos, apertè docet Pausanias, in Atticis, his verbis: *Ὅψι δὲ ποτὶ ἀντὶς καλεῖσθαι Γαλατάς ἐξενήθησε. Κελετοὶ γὰρ καὶ τὸ σφῆς τὸ ὄρχαιον, καὶ ἄλλα τῶν ἀλλοῖς ἀνομάζοντι.* id est: *Galli uti adpellarentur, postremò denique receptum est. nam Celta antiquitus cum sibi ipsis, tum aliis vocati sunt.* At magnum opinionis suæ auctorem habuit Volaterranus Diodorum Siculum; qui in prædicto libro conjunctim Germanos simul atque Gallos sub uno *Γαλατίας*, id est, *Galliæ* vocabulo pluribus verbis describit: quin hæc insuper ad finem adscribit verba;

verba ; Χρήσιμον δὲ ἐστὶ διὰ τὸ ὄνομα πολλοῖς ἀγροῦ μέρων. τὰς γὰρ ὑπὲρ Μασσαλίας κατικῶντας ἐν
 τῷ μεσογείῳ, καὶ τὰς περὶ τὰς Ἀλπεῖς, ἐπὶ τὰς ὅππαιδε τῶν Πυρηναιῶν ὄρων, Κελτὰς ὀνομάζουσι : τὰς δὲ
 ὑπὸ πᾶντος τῆς Κελτικῆς εἰς τὸ πρὸς νότον νότον ὄντα μέρη, ὡς πρὸς τὸ ὠκεανόν, καὶ τὸ Ἐρκυμῖον ὄρος καθιδρυ-
 μῆρα, καὶ πᾶντας τὰς ἐξῆς, μέχρι τῆς Σκυθίας, Γαλάτας προσεγοροῦσιν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πάλιν πᾶντα ταῦτα
 τὰ ἔθνη συλλήθῃ μιᾷ προσεγοροῦσι περιλαμβάσαν, ὀνομάζοντες Γαλάτας ἅπαντας. id est : *Nunc,*
quod à multis ignoratur, definire opera pretium. Qui interiora supra Massiliam tenent, & qui cir-
cum Alpeis, & cis Pyrenæos monteis habitant, hos Celtas nominant. qui verò infra hanc ipsam Cel-
ticam, parteis austrum versùs, & ad oceanum, Hercyniumque montem sitas incolunt, omneisque
porrò ad Scythiam usque diffusos, Gallos vocitant. At Romani genteis hæc universas unâ Gallo-
rum adpellatione comprehendunt. Mendum hæc librorum latere, ego equidem suspica- 10
 bar ; scriptumque κελτῶν vocabulum, ubi scribendum erat γαλατῶν : & è diverso, scriptum
 hoc, ubi illud scribendum. verùm, quum de Romanis mox ipse addat Diodorus ; errorem
 hunc suum manifestissimè eum prodere animadverti. Quis hoc umquàm, sive Romanus,
 seu Græcus, præter Diodorum, adfirmavit ? vel à quo auctore id habuit ? Reperio ego
 neminem. Cæsaris, Hirtiique habemus commentarios : in quibus Transrhenanorum fre-
 quens est mentio, numquàm Gallorum, semper Germanorum nomine. hos Diodorus ha-
 bere quum potuerit ; cur non inspexit, verioraque inde didicit ? Germanorum illic saltem
 didicisset vocabulum ; atque in suam transcripsisset historiam. cujus quia mentionem pror-
 fus nullam facit ; ignotum id ei omnino, atque inauditum fuisse adparet. Sub eandem,
 cum Diodoro, tempestatem T. Livius historiam suam condidit : in cuius fine haud pauca 20
 de Germaniæ situ, ipsorumque Germanorum moribus ac bellis scripsit, si scripta superesse
 fata fuissent. Germanorum vocabulo, non Gallorum, eos adfecisse, liquet ex epitomatore
 ejus. Præterea Strabo, qui Diodori ætatem protinus subsequutus est, multa quidem in
 geographicis suis de utrâque gente : nusquàm tamen Gallos adpellavit Transrhenanos.
 quin his ab ipsis Romanis nomen Germanorum primò inditum opinatus est ; ut suo loco
 ostendetur. Post Strabonem multi fuere simul Græci simul Latini scriptores, quorum de
 utrâque gente ad nostram pervenere ætatem monumenta. horum tamen nemo umquàm
 Germanos γαλατῶν, sive Gallorum adpellavit vocabulo. Proinde uni Diodoro, Germa-
 norum nominis ignaro, ne temerè fidem contra reliquos omnes habeamus, sedulus mo-
 neo. Errasse hominem Siculum, in regionibus remotioribus, quis non suspicetur ? imò 30
 quis non credat ? Unum Dionem audi, Græcum & ipsum hominem ; Romani verò im-
 perii, quod etiam trans Rhenum postea prolatum fuit, haud ignarum : ut qui consulatum
 in urbe Româ gessit ; & Illyricis provinciis cum potestate præfuit. Is igitur, lib. x x i x,
 sic scribit : οἱ δὲ ἢ Ῥῶμα ἀι ἀδιδῶσι ἰθὺ ἐν τῷ Ἀλπειῶν τῶν κελτικῶν, ὀλίγον ἔξω τῆς Ῥαιτίας· προσχω-
 ρῶν ἢ πρὸ δυσμῶν, ἐν δρισερῶ μὲρ πῶν τῶν Γαλατῶν, καὶ τὰς ἐπικυβήτας αὐτῶν, ἐν δεξιῇ τὰς Κελτὰς ὀνο-
 μῶμεν. hoc est : *Rhenus ex Alpibus Celticis, paullo extra Rhetiam, oritur. inde versùs occasum*
profluens, ad sinistram Galliam & ejus incolæ, ad dextram Celtas dividit. En, contraria planè
 sententiæ Diodori profert Dio noster ; γαλάτας cis Rhenum, κελτὰς trans eundem collo-
 cans. quam horum vocabulorum usurpationem aliis quoque Græcis auctoribus esse com-
 munem, suprâ cap. i i ostensum est. At Diodoro errorem peperisse poterat, quòd fortè 40
 γαλατῶν, sive Gallorum Helvetiorum & Bojorum, de quibus suo loco agetur, trans Rhe-
 num antiquis temporibus in Germaniâ, frequens apud rerum auctores erat mentio. Ve-
 rùm ne hac quidem re excusari eum posse, natumque aliunde hunc errorem haud simpli-
 cem, satis liquidò patet. Vitiatam ejus esse orationem, veroque ordine per rudem aliquem
 librarium perturbatam, etiam nunc adfverarem ; ni ultima de Romanis adjecta forent.
 Verùm tamen hæc supplere, illa in ordinem ac verum sensum restituere conabor. Scri-
 bendum igitur sic erat : τὰς γὰρ ὑπὲρ Μασσαλίας κατικῶντας ἐν τῷ μεσογείῳ, καὶ τὰς περὶ τὰς
 Ἀλπεῖς, ἐπὶ τὰς ὅππαιδε τῶν Πυρηναιῶν ὄρων, ὡς πρὸς τὸ ὠκεανόν, καὶ τὸ Ἐρκυμῖον ὄρος καθιδρυμῆρα, καὶ
 πᾶντας τὰς ἐξῆς, μέχρι τῆς Σκυθίας, Κελτὰς ὀνομάζουσι. τὰς δὲ ὑπὸ πᾶντος τῆς Κελτικῆς, εἰς τὸ πρὸς νότον
 νότον ὄντα μέρη, Γαλάτας προσεγοροῦσιν. id est : *Qui interiora supra Massiliam tenent, & qui circum* 50
Alpeis, cisque Pyrenæos monteis habitant, item qui parteis ad oceanum Hercyniumque montem
sitas incolunt, omneisque hinc ad Scythiam usque extensos, Celtas nominant. qui verò, infra hanc
Celticam, loca versùs austrum tenent, Gallos adpellant. Sensus namque horum verborum hic
 est : Omneis trans Alpium juga, inter Pyrenæum, internum mare, atque oceanum, trans-
 que Rhenum amnem, ad Scytharum, id est, Sarmatarum usque confinia, C E L T A S vo-
 cari : sub quo vocabulo simul Galli Transalpini, & Germani fuere comprehensi. sub hæc
 autem Celticâ, id est, sub Alpibus, Γ Α Λ Α Τ Α C, sive G A L L O S dictos fuisse in Galliâ
 Cisalpinâ, seu Italicâ. Atque hæc vera est, ipsique rei probè conveniēs sententia. nam su-
 pra

præ ostendi, eos, qui primi Alpeis transgressi Italiæ agros obsederunt, à re ipsâ, id est, à peregrinatione, sive migratione, dictos fuisse Gallos. Pergit Diodorus: οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πάντων πάντων τῶν ἐθνῶν ἀλλήλων μὴ ἀποσηροῖα περιλαμβάνουσιν, ὀνομάζουσι Γαλάτας ἁπασίας. id est: *At Romani gentis hæc universas unâ Gallorum adpellatione comprehendunt.* Scilicet hæc tandem maximus Diodori hæret error. Non omneis, tam in Galliâ citeriore, quàm ulteriore, & item trans Rhenum in Germaniâ, ad Sarmatas usque, dixere Romani Gallos: sed ἁπασίας τὰς ὑπὲρ Μαοσαλίας καλοικούντας, καὶ τὰς περὶ τὰς Ἀλπεὺς, ἐπὶ ἧ τὰς ὄρει τῶν Πυρηναίων ὄρει, καὶ τὸ πὶ τὸν ὠκεανόν, καὶ τὸ πὸ τῶν Ἀλπεῶν τὰ πρὸς νοτιονοτιὰ μέρη. hoc est, omnem Galliam inter internum mare, Pyrenæos montes, oceanum, Rhenum flumen, & Apenninum montem, ad
 10 Æsim usque, sive, qui postea fuit terminus, Rubiconem annem. quæ Gallia in citeriorem & ulteriorem Romanis divisa fuit. Ultra Rhenum & Danubium gentem, Germanos semper adpellavere. At ipse Diodorus, lib. IV, κελτὲς vocat oceanis accolæ, qui Castorem Pollucemque venerabantur. quod Naharvalis, non jam Rheno, sed Vistulæ proximis, adscribit Tacitus in libro de Germaniâ. Suam igitur ipsius impugnat sententiam, errorisque manifestum se prodit Diodorus.

Ceterum Glareanus, in commentario ad Taciti librum de Germaniâ, tria adfert argumenta, quibus impulsus idem cum Volaterrano credidit. Primum est; Quia, ubi Strabo & Arrianus Celtas scribunt adfuisse Alexandrum regem, vertit interpres Arriani *Germanos*. Hæc qualis sit argumentatio, viderint alii. Interpres vertit Græcorum κελτὲς in Latinorum
 20 *Germanos*: ergo Romani adpellarunt Germanos Gallorum nomine. Egregiè sanè. Alterum ex eadem est officinâ; Quia, ubi Appianus carnificem, qui ad occidendum Marium in carcerem fuerat missus, Celtam fuisse tradit, Gallum reddidit interpres; quum tamen Vellejus historicus Latinus, Germanum natione fuisse dicat, ab imperatore eo bello Cimbrico captum. Neque hoc adhuc ad rem. Tertium est; Quia Herodotus Danubium in Celtis oriri tradit: qui tamen in Germaniâ fontem habet. Ne hoc quidem quidquam ad Gallorum vocabulum. Univerfa equidem hæc argumenta inter se conjuncta pro eo faciunt, quod Græci uno Celtrarum nomine promiscuè & Gallos & Germanos intellexerint. quod nec ego negaverim; quando etiam pluribus id supra demonstravi documentis, & auctorum testimoniis. Sed hoc nihil ad Gallorum in Germaniâ Transrhenanâ vocabulum.

30 Glareanus sive lapsus est in Appiani Celtâ, manu mentem præcurrente, sive sic ejus habuit exemplar; Appianus certè habet Γαλάτων, non κελτῶν. quod facere pro Glareani opinione quodammodo videri poterat, ni gravis inter Græcos auctor Plutarchus intercessione suâ impediret. is enim in Mario testatur, ambigam de hoc homine fuisse famam, cujus nationis esset, Gallicæ, an Germanicæ. Verba ejus, partim jam antea recitata, hæc sunt: Βυλομένοις δὲ τοῖς ἀρχαῖς, καὶ στωέροις τῆ Μιντυρνησίαν, ἔδοξε μὴ μέλειν, ἀλλὰ διαχρήσασθαι τὰ αἶθρα. καὶ τὸ μὲν πλιτῶν ἀδείξῃ ὑπέστη τὸ ἔργον. ἰσπεὺς δὲ, Γαλάτης τὸ γένος, ἢ Κίμβρος (ἀμφοτέρως δὲ ἰσπεύεται) λαβῶν ξίφος, ἐπεισῆλθεν αὐτῶ. Id est: *At magistratus, & decuriones Mirturnenses consilia conferentes, nullam censuerunt interponendam moram, sed trucidandum Marium.* Id facinus nullus civium susti-

40 *est.* Hæc certè Glareani memoriam fugisse videntur. Cimbrum fuisse, id est, Germanum, qui ad Marium intromissus, tradunt, præter Vellejum, Valer. Maximus, lib. II cap. X; & Lucanus lib. II; Seneca Rhetor, lib. III, controvers. XVII. è diverso, Gallum fuisse, cum Appiano adfirmat Livius, lib. LXXV. Sed Joannes Rellicanus, in notis ad Cæsaris commentarios de bello Gallico, Volaterrani Glareanique sententiam amplectens, ex Eutropio atq; Orofio jam certò constare ait, quemadmodum Græcis Celta erat & Germanus & Gallus; sic veteribus Latinis utramque gentem sub uno Gallorum vocabulo comprehensam. *Quum enim, inquit, ex Orofio constet, Tigurinos & Ambrones, Gallorum gentes, in Italiam cum Cimbris & Teutonibus minimè profectos; & tamen uterq; Gallorū nomine Cimbras & Teutones notet, quando de illorum in Italiâ strage loquitur: nemo, ut opinor, negaverit, quin vox Gallus utramq;*
 50 *gentem, quamvis diversam, promiscuè significaverit.* Ad hæc ego sic repono. Ex Eutropio tale quid sanè numquam elicerit, quo Germanos Gallorum nomine à Romanis adpellatos demonstraret. Apud Orofium equidem, lib. V, cap. XV I, hæc leguntur verba: *Ita in his duobus præliis cccxl millia Gallorum occisa, & cxl millia capta sunt; absq; innumeratâ mulierum multitudine, quæ se suosq; parvulos femineo furore, vi autem virili necaverunt.* Verum si hoc de folis Cimbris atque Teutonibus, quos unâ casos in Italiâ narrat Orofius, dictum putavit Rellicanus, vehementer mehercules deceptus fuit. quidpe utroq; prælio casorum, & in Galliâ Tiguriorum Ambrorumque, & in Italiâ Teutonum atq; Cimbrorum, univèrsam numerum Orofius indicat: quum jam antea illorum cc, horum verò cxl millia cæsa retulerit. Brevitate igitur

tur loquendi factum puto, quòd solum Gallorum nomen in fine capitis expresserit. ni fortè, duas voces, & Germanorum, interiisse in exemplaribus ejus, suspicandum sit. In principio certè ejusdem capitis sic tradit: *Anno ab urbe conditâ 1000 XLII, C. Manilius consul, & L. Cæpio proconsul, adversus Cimbròs, & Teutonas, & Tigurinos, & Ambronas, Gallorum & Germanorum gentes, quæ tunc, ut imperium Romanorum exstinguerent, conspiraverant, missi.* Sic Eutropius quoque haud minùs Germanorum, quàm Gallorum nomen in eadem historiâ refert. Itaque argumentis tam levibus, tamque inanibus rem tam novam, tamque gravem adfirmare minùs decuit. Apud Ciceronem, in oratione de provinciis consularibus, hæc leguntur verba: *Ipsè ille C. Marius, cujus divina atque eximia virtus magnis populis Romani luctibus funeribusque subvénit, influenteis in Italiam Gallorum maximas copias repressit.* 10 Verùm ne hæc quidem nisi de unis Gallis intra Rhenum dicta. sic quidpe mox postea: *C. Cæsar cum acerrimis nationibus Germanorum & Helvetiorum, maximis præliis felicissimè decertavit.* Suprà unos nominavit Gallos, quia de unâ Galliâ, Cæsari tribuendâ, ei agebatur: tum quia Gallorum Helvetiorum maxima eo bello fuit virtus; ut infrâ, lib. II, cap. IV, patebit. Ceterùm Florus, lib. III, cap. III, idem bellum commemorans; *Cimbri, inquit, Teutoni, atque Tigurini, ab extremis Gallie profugi, quum terras eorum inundasset oceanus, novas sedes toto orbe quærebant: exclusivè Galliâ, & Hispaniâ, quum in Italiam migrarent, misere legatos in castra Silani, inde ad senatum; petentes, ut Martius populus aliquid sibi terræ daret, quasi stipendium: ceterùm, ut vellet, manibus atque armis suis uteretur.* Hic equidem unus poterat esse auctor, qui nobis persvaderet, Germaniam Galliæ vocabulo fuisse antiquis Ro- 20 manis adpellatam. verùm quis vel mediocris judicii homo non perspiciat, mendum heic hære in voce *Gallia*; pro quâ reponendum, *Germanie*. Cimbri quidpe, & Teutoni, ab extremis Germaniæ finibus, isti ex Danicis insulis (ut infrâ docebitur) illi ex Cimbricâ peninsulâ, id est, Jutiâ, quas terras oceanum inundasse constat, profugerant. Librario facilem labendi occasionem præbuit vox paullo post sequens, *Galliâ*. quæ ut fortè oculis conspecta, menti postea inhæsit; quæ manum perscribere eandem jussit. At si veram istam ipsius Flori descriptionem esse contendas; minùs rectè, minùsque propriè Florum heic loquutum ego adseverem. quidpe si Galliæ vocabulum heic rectè valere voluit idem quod *καλιον* Græcis, id est, unam terram, quæ postea, Rheno discernente, duabus adpellationibus *Germania*, & *Gallia* habita est: quâ ratione mox post duodecimam vocem idem 30 vocabulum usurpavit pro unâ Galliâ? Nam ubi *exclusos* ait *Galliâ, & Hispaniâ*, eam solummodò terram eum intelligere, quæ inter Rhenum & Pyrenæum porrigitur, certum est. idque satis liquet ex his verbis; *novas sedes toto orbe quærebant*: sub quibus ipsâ quoque comprehenditur *Germania*. quum enim oceani inundatione, de quâ fusiùs suo loco agam, Cimbri Teutonique sedibus suis pellerentur; in meridiem conversi, primùm Bojohæmum occupare tentarunt. pulsi à Bojis incolis, Danubio trajecto, ad Scordiscos Celtas, dextram Danubii ripam apud Mæsiam accolentes, sese contulerunt. inde retrogressi, ad Teuristas, & Tauriscos, itidem Celtas, qui omnem Dravi ripam tenebant, & Noricum. tandem per Vindeliciam ad Helvetios pervenerunt: ex quorum gente Tigurini, Tugeni, & Ambrones, ditibus eorum prædis illecti, unâ expeditionem susceperunt in reliquam Galliam, & Hi- 40 spaniam. quibus terris exclusi, Italiam petierunt. Hunc Teutonorum Cimbrorumque longinquum errorem, ne in longum alieno loco progrediatur heic oratio, infrâ, lib. III, cap. XXI, pluribus firmabo. In præfens hoc ostendisse satis sit; Florum impropiè *Gallie* vocabulo (si genuina ejus sit vox) pro Teutonorum Cimbrorumque sedibus usum. Nec quidem mirum; quum id in reliquis etiam verbis, nimio brevitatis studio impulsus, fecerit. Quis sanæ mentis homo credat, Tigurinos, Helveticam gentem, extrema Galliæ incoluisse; terrasque eorum oceanum inundasse: ipsos sedes toto orbe quævisisse? Quis idem hoc postremum de Cimbris etiam, atque Teutonis non negaverit? quum Europæ fincis numquàm egressi fuerint. Nam quod de Cimmericorum in Asiam excursionem traditum fuit ab vetustissimis rerum scriptoribus; id planè nihil ad Cimbròs nostros pertinere, infrâ, 50 dicto lib. III, cap. XXI, docebo. Concludatur igitur: Quia fermè in omnibus, quæ ad populorum istorum sedem atque errorem pertinent, impropiè, ac nimis breviter loquutus est Florus; in *Gallie* etiam voce (si germana ea auctoris fuerit) nimio brevitatis studio eum aberrasse. stabilieturque hæc sententia, nullo sæculo movenda; Germanos numquam in univèrsam omnibus Romanis Gallorum vocabulo adpellatos; quemadmodùm Græcis Celtæ.

De Strabone, atque Arriano, quamvis ea res huc minùs spectet, tamen quia interpretes ad Germanos pertraxerunt, etiam expediatur dissertatio. Evaluit equidem ea opinio apud

apud nostros homines, & tamquam pro magnâ laude vulgò jactatur; *Superbum illud responsum Alexandro Germanos reddidisse*. Sed falsum id esse, audacter ego adfervo. jubeatque sic Strabo, l. 11, ubi de Alexandri in Getas bello agit, φησὶ ἡ, inquit, Πτολεμαῖος ὁ Λάγος, καὶ πῶτῳ τῷ Σελεύειον συμμίζουσι τῷ Ἀλεξάνδρῳ Κελτὰς, οὓν περὶ τὸν Ἀδριατικόν, Φιλίας καὶ Ξινίας χάριν. δεξάμενοι δὲ αὐτὸς Φιλοφρόνως τὸν βασιλέα, ἐρέειν ὅτι τὸν πότον, ἢ μάλιστα εἴη, ὁ Φοβόνος, νομίζουσι αὐτὸν εἶναι. αὐτὸς δὲ ἀποκρινάμενος, εἶδεν, εἰ μὴ ἄρα ὁ ἕξατος ἄνωγος Ἰταπίου. Id est: *Tradit Ptolemaeus, Lagi F. eadem expeditione Celtas, qui Adriaticum mare adcolunt, amicitiae atque hospitii jungendi causa Alexandrum adiisse. quos rex, comiter exceptos, quum inter pocula rogasset, quidnam esset, quod maxime metuerent; existimans ipsum dicturos: respondisse; Nihil, nisi*

10 *ne quando caelum in seferueret. Gallos heic Strabo innuit, non Germanos. nam Galli, qui postea in Asiam transgressi, tunc temporis inter Istrum & Adriaticum mare, parteis Illyrici, parteisque Thraciae occupaverant; ut patet ex Iustino. Gallos etiam alios, praeter illos, eodem tractu collocat Strabo, eodem libro, paullo ante, his verbis: λέγων δὲ περὶ Ἰλλυρικὰ πεδῶτα, συνάπτοντα τῷ περὶ Ἰστροῦ ἔτι Ἀλπεσιν, ἀ καίτω μετὰ τὸν Ἰταλικὸν καὶ τὴν Γερμανίαν, δεξάμενος δὲ τὸν Λίμνης τῆς καὶ οὐδὲν οὐδὲν οὐδὲν, καὶ Ῥαιτῶν, καὶ Ἑλληνικῶν· μέγιστον δὲ τῆς χώρας ταύτης ἡρημισσῶν εἰ Δαοί, καὶ ἀπολεμησῶν Βοῖοι καὶ Ταυρίσκοι, ἔθνη Κελτικὰ, τὰ ἐπὶ Κρητισείρω, φάσκοντες εἶναι τῶν χωρῶν σφετέρων, καὶ περὶ διείρησιν ἔτι Παρσίαν (lego Μάργαν. quod suo loco adferam) ῥέοντι δὲ τὸν ὄρειον Ἰππὶ τὸν Ἰστρον καὶ οὓν Σκορδίσκος καλεῖται Γαλάτας. Id est: Primum omnium Illyrica dicamus, que & Istrum & Alpes attingunt, medio situ inter Italiam & Germaniam, incipientia*

20 *lacu (Rhenus hunc tranlit) quem Vindelici, Rhæti, atque Helvetii accolunt. Hujus regionis partem vastam, atque desertam reddiderunt Daci, debellatis Bojjs, & Tauriscis, Gallicâ utraq. gente, Critosiro subjectis; eam sibi vendicantes regionem, quamquam amnis separabat Margus, a dictis montibus defluens in Istrum, per Scordiscos Gallos. Et mox: τὰ Κελτικὰ ἔθνη, εἰ τι Βοῖοι καὶ Σκορδίσκοι, καὶ Ταυρίσκοι. id est: Celticae gentes, Boji, atque Scordisci. paullo ante verò: φησὶ δὲ καὶ Βοῖοι τὸν Ἑρμιόλιον ὄρειον οἰκῆν περὶ τὸν οὓν ἢ Κίμβρος, ὁρμησῶντα Ἰππὶ τὸν πότον τῆσιν, ἀποκρινάμενος ὅτι τῶν Βοίων, Ἰππὶ τὸν Ἰστρον, καὶ οὓν Σκορδίσκος Γαλάτας καλεῖται. εἰ δὲ τῶν Ταυρίσκων καὶ Ταυρίσκων, καὶ τῶν Γαλάτων. id est: Tradit etiam Bojos quondam Hercynium incoluisse salutum. Cimbrōs verò, quum ad ea loca se contulissent, ab iis repulsos ad Istrum & Scordiscos Gallos descendisse. mox inde ad Tauristas, & Tauriscos, itidem Gallos. Et supra lib. v: τὸς δὲ Βοῖοις*

30 *ἐξήλασαν ἐκ τῶν πότων μετὰ τὴν εἰρήνην εἰς οὓν περὶ τὸν Ἰστρον τόπος, μὲν Ταυρίσκων ὄκειν, πολυμῆτις περὶ Δάκων εἰς ἀπώλων φανεροί. id est: Bojos ejecerunt Romani suis sedibus; nempe ex Italiâ: qui deinde ad Istrum transgressi, juncta Tauriscos habitant; cum Dacis belligerantes, donec tota gens deleta fuit. Ex his igitur univervis ac singulis satis patet, Gallorum varias gentis habitasse inter Istrum & Adriaticum mare Alexandri ævo; non Germanos, quos nemo heic umquam locavit. Livium insuper etiam audi, haud levis momenti testimonium huic rei perhibentem, lib. XL. Per Scordiscos ait iter esse ad mare Adriaticum, Italiamque, ex Dardaniâ. Et lib. LXIII, referente epitomatore ejus: Livius Drusus consul adversus Scordiscos, gentem à Gallis oriundam, in Thraciâ feliciter pugnavit. Galli igitur fuere, qui Alexandrum adire; non Germani. Quapropter tollant, moneo, interpretes illi, ex Arriani de Alexandro historiâ Germanorum vocabulum. tollat etiam ille, qui supplemento, quod in Q. Curtii historiâ de rebus gestis Alexandri conscripsit, id inseruit. Gallorum genti, antequam Germanorum res validiores factæ fuere quondam fortissimæ, laudem intrepidi responsi ne invideamus. Sub Gallorum igitur vocabulo Germanos numquam Romanis comprehensos fuisse, satis superque jam demonstratum puto.*

Nunc Justii quoque Lipsii haud levis notetur error: qui è diverso Gallos Germanorum interdum nomine Latinis fuisse vocatos docet, Galliamque Germaniæ vocabulo. Locus apud Plinium in panegyrico, Trajano dicto, legitur hujusmodi: *Germaniamque, quam plurima gentes, ac prope infinita vastitas interjacentis soli, tum Pyrenæus, Alpes, immensique alii montes, nisi his compararentur, muniunt, dirimuntque. per hoc omne spatium quum legiones duceres, seu potius (tanta velocitas erat) raperes; non vehiculum umquam, non equum respexisti: Ad hæc Lipsius commentans: Itane, inquit, Pyrenæus inter Germaniæ terminos? Ita. sed latè illius sume, ut Gallias etiam comprehendat. Nec id novum est. & sicut Celtas eos prisca Græci communiter vocarunt; sic Latini modo Germanos, modo Gallos alternant. Plura exempla sunt: sed hoc Seneca huc apertissimum, consolatione ad Helviam: Pyrenæus Germanorum transitus non inhiabit. ubi de gentium migratione agit. Ergo Germani in Hispaniam? Non, quod sciam. sed Galli, id est, Celtæ; à quibus & Celtiberia nomen habet. Errare heic virum, aliàs doctissimum, vehementer ego vercor: erroremque ejus haud simplicem esse. Ac primum, non à Gallis, inter Rhenum Pyrenæumque montem incolentibus, dictam Celtiberiam, Hispaniæ partem,*

suprà ostensum est. Germanos autem genuinos, id est, Transrhenanos, Cimbros atque Teutonos, Daniæ quondam incolas, in Hispaniam ex Galliâ transisse quis nesciat, qui verba, paullo antè citata, apud Florum legit; vel se legisse meminerit? item qui Plutarchi Marium inspexit? Εὐτύχημα ἦ, inquit, δὸν ἐὶ τῷ Μαρῷ μέγα γυῖος. τῶν δὲ βαρβάρων ὡς περ πρὸ παλαιοῖσιν ἔργμῆς λαβόντων, Ἐρνεῖων ἀπὸ πρὸν Ἰπὶ πλὴν Ἰβηρίαν, χρονον ἔχοντες καὶ τὰ σωματὰ γυμνάσιον ἔειδραν, Ἐπὶ Φρονήματι πρὸς τὸ γυρρεῖν αἰαρόωσαν. hoc est: *Magnis autem fortune favore usus videtur Marius. nam quum barbari (de Cimbris Teutonisque loquitur) quasi quodam impetus refluxu, ferrentur prius in Hispaniam: spatium habuit, simul corpora militum exercendi, simul animos eorum ad audendum firmandi.* Sic epitomator Livii, lib. LXVII: *Cimbri, vastatis omnibus, que circa Rhodanum & Pyrenæum sunt; per saltum in Hispaniam transgressi, ibique multa loca popu-* 10
latis; à Celtiberis fugati sunt. reversique in Galliam bellicosus iterum se Teutonibus conjunxerunt. Huc igitur, & ad illa Plutarchi, ac Flori, spectant hæc Seneca: *Pyrenæus Germanorum transitus non inhibuit.* Per vocem autem pluralis numeri *transitus*, itum ac reditum intellexit. Ceterò in Plinii panegyrico hallucinari & Lipsium, & Stuckium, & Rhenanum, & si qui alii pro termino illic interpretantur Germaniæ Pyrenæum montem, infrà, lib. III, cap. I, fufius docebo. Plura illa exempla Lipsius quæ & qualia habuerit, equidem haud faciliè divinaverim. probiora ni fuerint, falsus omnino ubique erit. Ego, tot, tantisque auctoribus confutatis, firmam hanc sententiam statuo; Gallos genuinos numquam Germanorum, nec Germanos Transrhenanos Gallorum nomine à veteribus Romanis fuisse adpellatos. Cisrhenanos Germanos, in Gallico solo, promiscuè nunc Germanos nunc Gallos passim 20
 vocari, haud nescius sum.

CAPUT XI.

De magnitudine GERMANIÆ antiquæ; item de finibus ejus.

PArteis igitur vetustissimæ Celticæ fuisse *Illyricum, Germaniam, Galliam, Britannicas insulas*, atque *Hispaniam*, satis hætenus abundeque probatum est. At harum longè maxima fuit GERMANIA; ut quæ reliquas, non modò singulas, sed inter se junctas magnitudine suâ superavit omnes: ultima terrarum Europæ versùs septemtriones. nam qui multo latius nunc, quàm olim, nomen Germaniæ patere adseverant; 30
 multis modis quàm vehementissimè errare deprehenduntur: maximè ii, qui duplo majorem nunc adfirmant. Causam hujus erroris fuisse video auctoritatem Ptolemæi; quem unum illi, ceu principem omnium geographorum, sequendum sibi in omnibus statuunt: eoque, ex hujus descriptione, antiquam Germaniam Rheno, Danubio, ac Vistulâ, amnibus, sinuque Germaniæ, qui vulgò nunc dicitur ad colis *de Oost See*, & mari Germanico, quod est inter Cimbricam peninsulam ac Rheni ostia, definiunt. quod terrarum spatium multo arctius esse ajunt, quàm quo nunc Germanicum nomen dispersum est. etenim & ultra Vistulam, Prusliæ Livoniæque incolas hodiè esse Germanos; & extra Danubium Austrios, Stirios, Bajaros, Carinthios, ac Svevos; extra Rhenum verò, Helvetiæ incolas, qui vulgò dicuntur Svitzeri, item Ellatios, Palatinatenseis, & Lotharingiorum partem, & quid 40
 quid hinc porrò Germanici nominis ad oceanum usque extenditur. Verùm cur isti uni Ptolemæo, Ægyptio homini, de his regionibus, quarum ille, ut innumeris infrà patebit locis, maximè fuit ignarus, credere malint, quàm Romanis auctoribus, Plinio, Tacito, & aliis, qui aut prope Germaniam, aut in ipsâ versati fuère Germaniâ; rationem ego video probabilem nullam. Credibilius sanè erat, Tacitum, provinciæ Galliæ Belgicæ quondam procuratorem, quum librum singularem de unâ terrâ Germaniâ edere instituisset, diligentius curiosiusque in eam terram gentemque inquisivisse, quàm Ptolemæum Ægyptium, totius orbis descriptorem. qui quantus sit Germaniæ turbator, novissima vetustissimis, sine ullo ætatum discrimine, permiscens; faciliè perspexerint ii, qui Germaniam ejus cum aliorum auctorum ejusdem terræ descriptionibus contulerint. Sed Tacitum audiamus; cui uni 50
 maximè omnem antiquitatis suæ memoriam debet Germania nostra. Is igitur in limine mox prædicti libri, *Germania*, inquit, *omnis à Gallis, Rhatisque & Pannoniis, Rheno, & Danubio fluminibus, à Sarmatis, Dacisque, mutuo metu, aut montibus separatur: cetera oceanus ambit, latos sinus, & insularum immensa spatia complectens.* Scilicet à Galliis Rheno; à Rhetiâ Noricoque & Pannoniis Danubio separabatur Germania; à Sarmatis, Masoviam, Lituaniam, & Rufsiam Minorem incolentibus, mutuo metu; quia illic nulli certi fluminum, vel montium fines in patentibus dictarum regionum campis erant: de quo termino plura infrà, lib. III, capite XLII, dicentur. at à Sarmatis Iazygibus, inter Danubium & Pathif-
 sum